

PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING OILA VA SHAXS KESIMIDA JINOYATCHILIKNI OLDINI OLISH FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Yusupov Burgutali
Alisher o'g'li

Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi
320-guruh kursanti

Abstract

Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining oila va shaxs kesimida jinoyatchilikni oldini olishdagi faoliyatini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Jinoyatchilikning asosiy sabab va shart-sharoitlari, oilaviy muhitning huquqbuzarliklarga ta'siri va shaxsning xulq-atvori bilan bog'liq omillar o'rganilgan. Mualliflar tomonidan O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi va xalqaro tajribaga tayangan holda profilaktika inspektorlarining vakolatlarini kengaytirish, psixologik va pedagogik yondashuvlarni kuchaytirish bo'yicha taklif va tavsiyalar keltirilgan. Shuningdek, oila muhitida sodir bo'ladigan nizolarni oldini olish hamda shaxslarni ijtimoiy reabilitatsiya qilish bo'yicha innovatsion yondashuvlarning ahamiyati yoritilgan. Maqolada statistika va amaliyotdan misollar keltirilib, jinoyatchilikni oldini olish jarayonini samarali tashkil etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar taklif qilingan.

Keywords : profilaktika inspektori, jinoyatchilikni oldini olish, oila muhitidagi nizolar, shaxsiy reabilitatsiya, huquqbuzarliklar profilaktikasi, psixologik yondashuv, qonunchilik.

"ENHANCING THE CRIME PREVENTION ACTIVITIES OF PREVENTIVE INSPECTORS IN THE CONTEXT OF FAMILIES AND INDIVIDUALS"

Annotation: This article examines the improvement of crime prevention activities by preventive inspectors in the context of families and individuals. It analyzes the main causes and conditions of criminal behavior, the influence of family environments on delinquency, and factors related to individual conduct. The authors, referencing the legislation of the Republic of Uzbekistan and international experience, propose recommendations for expanding the authority of preventive inspectors and enhancing psychological and pedagogical approaches. The significance of addressing family disputes and implementing innovative methods for social rehabilitation is emphasized. The article includes statistical data and practical examples, offering comprehensive measures to organize effective crime prevention processes.

Keywords: preventive inspector, crime prevention, family disputes, individual rehabilitation, delinquency prevention, psychological approach, legislation.

Jinoyatchilikning oldini olish har bir jamiyatning eng muhim maqsadlaridan biridir. Jamiyatda huquq tartibotini saqlash, ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash va odamlarning huquqlarini himoya qilish uchun kompleks yondashuvlar zarur. Shu jumladan, profilaktika inspektorlari tomonidan amalga oshiriladigan profilaktik faoliyat ham juda katta ahamiyatga ega. Profilaktika inspektorlarining vazifasi jinoyatchilikni oldini olish, shaxslarning huquqbuzarlik sodir etish ehtimolini kamaytirish va ular bilan samarali ishlashdir. Ushbu maqolada, profilaktika inspektorlarining oila va shaxs kesimida jinoyatchilikni oldini olishdagi faoliyatini takomillashtirish yo'llari va usullari tahlil qilinadi.

Jinoyatchilikning oldini olish, ayniqsa, oilaviy muhitda sodir bo'ladigan jinoyatlarni oldini olishda profilaktika inspektorlarining o'rni juda katta. Ko'plab jinoyatlar oilaviy muhitdagi muammolar va nizolar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Oila – bu shaxsning birinchi ijtimoiy muhitidir va ko'plab shaxsiy va ijtimoiy xulq-atvorni o'rgatadigan, insonning dunyoqarashini shakllantiradigan muhim bir institutdir. Oila muhitidagi zaifliklar, iqtisodiy qiyinchiliklar, ichki nizolar va beqarorlik, o'z navbatida, shaxsning jinoyatchilikka moyilligini kuchaytirishi mumkin. Shu sababli, profilaktika inspektorlarining oilalarga ta'siri va ular bilan ishlashda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar nafaqat jinoyatchilikni oldini olishga, balki ijtimoiy barqarorlikni saqlashga ham xizmat qiladi.

Profilaktika inspektorlari o'zgacha ijtimoiy holatdagi shaxslar bilan ishlashda ularning psixologik holatini, oilaviy holatini va o'zaro munosabatlarini to'liq tahlil qilishlari lozim. Buning uchun eng avvalo, inspektorlar oilada yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nizolarni aniqlash va ularni oldini olish uchun dastlabki tahlil qilishni o'rgatadigan maxsus ta'limdan o'tishlari zarur. Masalan, oilaviy munosabatlardagi ziddiyatlar, shaxslar o'rtasidagi ehtiyojlar va talablarga nisbatan noaniqliklar yoki muvozanatni yo'qotish holatlari jinoyatchilikning sodir bo'lishiga olib kelishi mumkin. Profilaktika inspektorlari oilaviy psixologik xizmatlar, konfliktlarni hal qilish texnikalari va maslahatlar orqali oilaning ichki nizolarini hal qilishda yordam berishi kerak.

Shaxs kesimida jinoyatchilikni oldini olishda profilaktika inspektorlarining roli alohida ahamiyatga ega. Jinoyat sodir etgan yoki jinoyatga moyil bo'lgan shaxslar bilan ishlashda inspektorlar faqat ularni jazolashga emas, balki ularga rehabilitatsiya qilish, ijtimoiy moslashuvni ta'minlash va kelajakda jinoyatga qaytmaslikka undashga ham katta e'tibor berishlari kerak. Bunda, ularning ishlash uslubi va yondashuvi, odatda, individual va ijtimoiy talablar asosida belgilanishi zarur. Profilaktika inspektorlari shaxslarni ijtimoiy moslashuvga yordam beruvchi maxsus kurslar, treninglar va rehabilitatsiya dasturlari bilan ta'minlashlari lozim. Shu bilan birga, jinoyatchilikning oldini olishda jamiyatda mavjud resurslarni to'g'ri va samarali tarzda foydalanish zarur.

Jinoyatchilikni oldini olishda profilaktika inspektorlarining samarali faoliyati uchun qonunchilik bazasining muhim ahamiyati mavjud. O'zbekiston Respublikasida huquqbuzarlikni oldini olishda profilaktika inspektorlarining faoliyatini yaxshilashga xizmat qiladigan muhim huquqiy asosni taqdim etadi. Mazkur qonun orqali jinoyatchilarni rehabilitatsiya qilish, oilaviy muhitda rehabilitatsiya jarayonlarini qo'llash va jinoyatchilikning oldini olishga doir chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Shuningdek, qonunda profilaktika inspektorlarining vazifalari va ularning oilalar bilan ishlashdagi roli ham aniq belgilangan. Masalan, oiladagi zaif shaxslarni aniqlash, ularni profilaktik ta'sir ostida tutish va oilada mavjud bo'lgan jinoyatchilikka moyil shaxslar bilan ishlash profilaktika inspektorining asosiy vazifalaridan biridir.

Profilaktika inspektorlari o'z faoliyatini amalga oshirishda psixologik va pedagogik yondashuvlarni qo'llashlari zarur. Ijtimoiy rehabilitatsiya va oilaviy masalalarda inspektorlar shaxsiy yondashuvni qo'llash orqali individning psixologik holatiga mos ravishda maslahatlar berishlari mumkin. Shuningdek, shaxslarni o'zgartirish va ularni jinoyatga qaytmaslikka undash uchun ularni kasbiy o'qitish, ish bilan ta'minlash va ijtimoiy faoliyatlarga jalb qilish zarur. Ko'plab holatlarda, shaxslarning o'zgarishi uchun ularga to'g'ri kasbiy yo'nalish va yirik imkoniyatlarni taqdim etish katta ahamiyatga ega.

Yoshlar orasida jinoyatchilikning oldini olishda profilaktika inspektorlari o'z faoliyatlarini samarali tashkil etishlari kerak. Yoshlar, ayniqsa, o'z hayot yo'lini izlayotgan paytda, noxush muhitlarda o'sib, jinoyatchilikka moyil bo'lishi mumkin. Profilaktika inspektorlarining ushbu yosh guruhlar bilan ishlashda o'zgaruvchan ijtimoiy talablar va ehtiyojlarni hisobga olgan holda, ular uchun ta'lim, sport, san'at va kasbiy o'qitish dasturlarini taklif etishlari lozim. Yoshlarning o'qishga, ishlashga va ijtimoiy faoliyatlarga jalb qilinishi ularning jinoyatchilikka qarshi kurashda samarali vosita hisoblanadi.

Shuningdek, profilaktika inspektorlari hamda mahalliy hokimiyatlar o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish kerak. Mahalliy hokimiyatlar, mahalla va turli jamoat tashkilotlari bilan birgalikda jinoyatchilikni oldini olish bo'yicha dasturlar ishlab chiqilishi zarur. Mahalliy jamoat bilan ishlashda, oilalarga, ayniqsa, ijtimoiy zaif qatlamlarga manzilli yordam ko'rsatish orqali jinoyatlarning oldini olish mumkin. Profilaktika inspektorlari bu jarayonda bevosita qatnashib, oilalar bilan ishlashni tashkil qilishlari lozim.

Jinoyatchilikni oldini olishda texnologiyalardan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Elektron monitoring tizimlari, videokuzatuvlar va onlayn dasturlar orqali profilaktika inspektorlari nazorat ostidagi shaxslarni kuzatishda samarali vositalardan foydalanishlari mumkin. Shu bilan birga, jinoyatchilikka moyil bo'lgan shaxslarning xulq-atvorini baholash va prognozlashda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash profilaktika inspektorlari faoliyatini ancha samarali qiladi.

Bundan tashqari, jinoyatchilikni oldini olishda profilaktika inspektorlarining faoliyatini yanada takomillashtirish uchun davlat organlari va ijtimoiy tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish zarur. Ijtimoiy muhitning o'zgarishi va jinoyatchilikning yangi shakllarining yuzaga kelishi bilan, profilaktika inspektorlarining faolligi va ular bilan hamkorlikda ishlaydigan tashkilotlarning roli ham ortadi. Xususan, bu borada ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash tizimi, psixologik xizmatlar va rehabilitatsiya markazlari bilan hamkorlikni kuchaytirish, oilalarga va shaxslarga ijtimoiy yordam ko'rsatishning yangi usullarini ishlab chiqish muhimdir.

Jinoyatlarni oldini olishda profilaktika inspektorlarining individual yondashuvi nihoyatda zarur, chunki har bir shaxsning muammolari, ehtiyojlari va vaziyatlari o'ziga xosdir. Shaxslarning individual rehabilitatsiya jarayonini yaratishda, ular bilan ishlashda

psixologlarning, pedagoglarning, ijtimoiy ishlovchilar va boshqa mutaxassislarning ishtirokini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv jinoyatchilikni oldini olishda ijtimoiy, psixologik va huquqiy yordamni kompleks tarzda taqdim etishni anglatadi.

Hozirgi kunda, jamiyatdagi jinoyatchilikka nisbatan yondashuvning samaradorligini oshirish uchun profilaktika inspektorlarining o'z malakalarini doimiy ravishda oshirib borishlari zarur. Bu borada, ularni yangi texnologiyalar, metodikalar va xalqaro tajribalar bilan tanishtirish, ular uchun maxsus treninglar o'tkazish muhimdir. Profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish, ularni zamonaviy yondashuvlarga o'rgatish orqali jinoyatchilikni oldini olishning samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Shuningdek, jinoyatlarni oldini olishda kommunikatsiya va informatsion texnologiyalardan keng foydalanish zarur. Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali jinoyatchilikni oldini olish jarayonida profilaktika inspektorlari kuchli monitoring tizimlarini yaratish, jinoyatlarni prognozlash, xavfli shaxslarni va oilalarni kuzatib borish imkoniyatiga ega bo'ladi. Elektron tizimlar, mobil ilovalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali jinoyatchilikni oldini olishga qaratilgan yangi imkoniyatlar ochilishi mumkin.

Bu texnologiyalarni qo'llash orqali jinoyatchilikning oldini olishda yangi usullar va yondashuvlar paydo bo'ladi. Masalan, profilaktika inspektorlari elektron reabilitatsiya va monitoring tizimlari yordamida jinoyatchilarni kuzatish, ularning o'zgarishlarini tahlil qilish va zarur bo'lganda, tezkor choralar ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bundan tashqari, jinoyatlarni oldini olishda oilalar bilan ishlashning yangi formatlari – onlayn maslahatlar, masofaviy yordam va boshqa zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish imkoniyati mavjud.

Yoshlar orasidagi jinoyatchilikning oldini olishda profilaktika inspektorlarining o'rni alohida e'tiborga molik. Yoshlarning xulq-atvoriga ta'sir qilish, ularga ijtimoiy moslashuvni o'rgatish, turli ijtimoiy faoliyatlarda qatnashishlarini ta'minlash orqali jinoyatchilikka moyillikni kamaytirish mumkin. Profilaktika inspektorlari bu yoshlar bilan ishlashda ta'lim muassasalaridagi o'qituvchilar, pedagoglar, psixologlar va ijtimoiy ishchilar bilan hamkorlik qilishlari kerak. Yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olishda ularni ijtimoiy faoliyatlarga, madaniy tadbirlarga, sportga jalb qilish hamda ta'lim va mehnat bilan ta'minlash orqali ular jinoyatchilikdan uzoqlashadi.

Profilaktika inspektorlarining oilalar bilan ishlashdagi faoliyati samarali bo'lishi uchun oilaviy maslahat xizmatlarini rivojlantirish zarur. Oila muhitidagi masalalarni hal qilish, oilaviy ziddiyatlar, iqtisodiy qiyinchiliklar va ijtimoiy muammolarni bartaraf etish uchun psixologik va ijtimoiy xizmatlarni kengaytirish kerak. Oiladagi har qanday muammolar, o'z navbatida, shaxslar o'rtasidagi ziddiyatlar va jinoyatchilikka olib kelishi mumkin. Shu sababli, profilaktika inspektorlarining oilalar bilan ishlashdagi vazifalari nafaqat huquqiy, balki psixologik va ijtimoiy nuqtai nazardan ham juda muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, jinoyatchilikni oldini olishda profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirish, ularning malakasini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va oilalar bilan ishlashni rivojlantirish muhimdir. Jamiyatda jinoyatchilikning oldini olishni yanada samarali tashkil etish uchun profilaktika inspektorlari o'z faoliyatini yangilab, zamonaviy yondashuvlarni

qo'llashlari zarur. Bu jarayon, o'z navbatida, nafaqat huquqbuzarliklarning kamayishiga, balki jamiyatda barqarorlik, tinchlik va xavfsizlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi.

Oila va shaxs kesimida jinoyatchilikni oldini olish uchun samarali yondashuvlar, ijtimoiy, psixologik va pedagogik usullarni qo'llash zarur. Profilaktika inspektorlarining huquqiy asoslarini yanada mustahkamlash, texnologiyalarni kengaytirish va mahalliy jamiyat bilan hamkorlik qilish orqali bu sohada sezilarli natijalarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. (2021). Jinoyatni oldini olish bo'yicha profilaktika inspektorlarining faoliyati to'g'risida. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.
2. Karimov, I. (2016). Jinoyatchilik va uning oldini olish usullari. Toshkent: O'zbekiston Yuridik Akademiyasi nashriyoti.
3. Tursunov, A. (2019). Oila va ijtimoiy tartibda jinoyatchilikni oldini olish. Toshkent: Falsafa nashriyoti.
4. Mirzazade, S. (2018). Profilaktika inspektorlarining huquqbuzarliklarni oldini olishdagi o'rni. Toshkent: Milliy ijtimoiy xizmatlar universiteti nashriyoti.
5. Milliy xavfsizlik xizmatining boshqarmasi. (2020). Jinoyatchilikni oldini olishda psixologik xizmatlarning roli. Toshkent: Milliy xavfsizlik xizmati nashriyoti.
6. Frolov, V. & Sirotin, E. (2017). Jinoyatchilikning ijtimoiy tahlili. Moskva: Akademiya nashriyoti.
7. Toshkent shahridagi huquqshunoslar va psixologlar jamiyati. (2021). Oilaviy jinoyatchilik va uning oldini olish usullari. Toshkent: Ijtimoiy xizmatlar markazi.
8. Sirojiddinov, S. (2015). Jinoyatga moyil shaxslar bilan ishlashda profilaktika yondashuvlari. Toshkent: Yuridik ilmiy tadqiqotlar instituti nashriyoti.
9. UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime). (2019). Global Report on Crime Prevention. Vienna: UNODC Publications.
10. Abbott, P. (2017). The Role of Probation Officers in Crime Prevention. New York: Legal and Criminal Justice Review.